

„AZ EGYETLEN FORRADALMÁR VAGYOK A VÁROSBAN”

Ünnepi műsor október 23-a tiszteletére

(Kunszentmiklóson, a Baksay Sándor Református Gimnázium és Általános Iskolában tanítottam, amikor ez a műsor létrejött. Sokéves, konszenzuson alapuló hagyománya volt az intézménynek, hogy a tanév két történelmi ünnepnapját két munkaközösség vállalja. Március 15-ét a magyar, október 23-át a történelem munkaközösség. Magyar szakosként – egy kísérleti jelleggel működő színjátszócsoporthal – elvállaltam egy márciusi műsort, amely szintén megtalálható e honlapon, „Dörmögj testvér egy sor Petőfit!” címmel.

Az egyik tanévben kollégák lettünk az azóta versvándorként népszerűsége telt Tóth Péter Lóránt történelem szakos tanárral, akit nyolcadikos kora óta ismertem, amikor szavalóversenyeken felnőtt kategóriában én is indultam. Elkezdett bennem érlelődni egy gondolat, koncepció, amely Péter tetszését is megnyerte, s – rövid tünődés után – az akkori igazgatónő is áldását adta a szokatlan ötletre.

Kétségtelen, hogy kell(ett) hozzá két olyan tanárember, akiknek nem idegen a közönség előtt való megszólalás, éneklés, s akik elkötelezettjei a verseknek, a színházi pillanatok megteremtésének. S akikben – bátorságot, energiát adóan – megvan a kellő mértékű, természetes exhibicionizmus. Nem mellékesen, egyikük saját gitárkíséréssel, élőben tudja megszólaltatni Cseh Tamás illetve a Kispál és a Borz dalait. Generációs különbség van a két szereplő között, innen az elnevezésük is: az Öreg és a Fiú.

Az történt tehát, hogy szakítottunk a bevált modellel, és kéttanáros szerkesztett műsorral vártuk a közel 900 gyereket és a kollégákat a gyülekezeti teremben, amelyet engedélyezett és felvállalható profanitással egy metrókijárat terévé stilizáltunk át. Kivételes tehetségű rajzszakos kolléganőnk pedig megkértük, hogy fotók alapján készítsen színes A/3-as méretű portréket a Corvin-közi fiúkról.

A négyes metró logója látható felül, középen. Az Öreg első éneke egy metrókijáratot érzékeltet. De a tér fekete textilekből, posztamensekből kialakított, domborzatos, hullámzó alakzata akár egy barikád képzetét is keltheti. Utcakövek helyett azonban tankönyvek, iskolatáskák, mécsesek láthatók. A Corvin közti fiúk portréi egyelőre még elrejtve, akárcsak egy utcanev tábla. Bal oldalon egy pulton antikvár könyvek. A Fiú ezeket árulja, olvasgatja. Az Öreg a felnyitott gitártoknál pengetget a gitárján, énekelget. Ez az enteriőr fogadja a terembe lépőket. Nincs felvezető szöveg, nincs közös éneklés. Amikor mindenki elfoglalja a helyét, a Fiú lekapcsolja a fogadófényt, csak a „színpad „ marad kivilágítva, s az Öreg énekelni kezd. A Fiú a könyveivel matat.)

1. Cseh Tamás: Aluljáróézés*

(*A dalok akkordjai több helyen is hozzáférhetőek, én leginkább ezt az oldalt szoktam felkeresni:*

<http://csehtamasdalok.erdospince.hu> › dalokabc-felso ▼

Dalok ABC rendben

Lány ül az aluljárólépcsőn, tábla az ölében,
S a táblán ez ragyog:
Kedves emberek, én koldus vagyok,
megvakultam, Adakozzatok!
És jönnek tömött sorokban,
elkeverednek lábak-fejek,
És jönnek tömött sorokban,
és intézkednek az emberek.

Ülve könyörög a másik a gyermekkel ölében:
Nekem adjatok!
És egy másik nagy fehér kutyával
mondja énekelve: Adjatok, adjatok!
Az ott meg könyveket árul,
a metrókijárón kidől a szél.
Jönnek lobogó hajjal,
minden befér, minden befér.

2. Ady Endre: A Tűz csiholója

(*A Fiú leteszi a fellapozott Ady kötetet és előrelépve mondja*)

Csak akkor születtek nagy dolgok,
Ha bátrak voltak, akik mertek
S ha százszor tudtak bátrak lenni,
Százszor bátrak és viharverték.

Az első emberi bátorság
Áldassék: a Tűz csiholója,
Aki az ismeretlen lángra
Úgy nézett, mint jogos adóra.

Mint egy Isten, hóban vacogva
Fogadta szent munkája bérét:
Még ma is minden bátor ember
Csörgedezetteti az ő vérét.

Ez a világ nem testálódott
Tegnaphoz húzó, rongy pulyáknak:
Legkülömb ember, aki bátor
S csak egy külömb van, aki: bátrabb.

S aki mást akar, mint mi most van,
Kényes bőrét gyáván nem óvja:
Mint ős-ősére ütött Isten:
A fölséges Tűz csiholója.

3. Nagy Gáspár: Három kézjeggyel

(A Fiú már-már túlzott pátosszal mondja az Ady-vers utolsó sorát, hogy annál kontrasztosabb legyen az Öreg hívó mondatának iróniája: „ Na, gyere, Tűz Csiholója! Játsszuk végre le ezt a partit. A középben látható sakktáblához lépve folytatják a valamikor félbehagyott – egyáltalán befejezhető ?! – játszmát. Az Öreg kezdi a szöveget, soronként lépnek a táblán, váltanak szöveget. Az utolsó sor a Fiúé. Egy hatásszünet után indulatosan levágja a kezében lévő bábut, indulata vezet át a Koldusok dialógusához.)

„ Halált hozó fű terem,
Őrizd meg jól az életed.

De künn a dal szabadító, s szabad,
A mindenséggel mérd magad !

Nagyobb igaza sohse volt népnek,
Én nem bűvészek, de mindenek jöttem.

Hunniában valami készül,
Ne legyen egy félpercnyi békességünk.

Jaj, a Tüzet ne hagyjátok kihalni,
Hadd tehessek az emberiségért valamit !

Most hódolok, midőn még messze vagy,
Akasszátok föl a királyokat !

Haza csak ott van, hol jog is van,
Édes Hazám fogadj szívedbe, hadd legyenek hűséges fiad !

Akárhogyan lesz, immár kész a leltár.
A hősokeket egy közös sírnak adják.

Vörös, de karcsú még a nyár.
Kik érted haltak, szent világszabadság !

Fülembe forró ólmot öntsetek,
Én nem ilyennek képzeltem a rendet.

Az Óceánt mégis elérem.
Jöjj el , szabadság. Te szülj nekem rendet.
A néppel tűzön-vízen át !
Nem halhatunk meg, élnünk kell tovább. „

4. József Attila: Koldusok

(Egymás szemébe nézve, értelemszerű dialógusként mondják a verset.)

Öreg, én eztán lopni fogok!
Fiam, mindenki azt teszi. Ne tedd!

De a nők, a szagosak a gazdagok!
Lásd, én csak úgy tapogatom az eget.

Öreg, a mankóm szaladni akar!
Fiam, hát nem jön erre senki se?

Ha akad is, mindig csak száraz karaj!
Tej kéne, nem bírok már enni se.

Egy kirakatot még ma betörök!
Börtönbe jutsz, és megvernek. Szamár.

Egy kirakatot mégis betörök!
Psztt, meghallják s nem ad, aki erre jár.

(Az Öreg kifordul a nézők felé, helyét – a színpadi helyét, székét és – szövege által - mindenkori, társadalmi helyét keresve ül ismét le a gitártok mögé. [...]) Halkan pengetni kezd egy dallamot, a Fiú, versmondása közben, finom gesztusokkal utal az Öregre.)

5. József Attila: Hová forduljon az ember...

Hová forduljon az ember, ha nem tartozik a harcosok közé,
nem dob be ablakot, nem tép föl utcaköveket?

Hová forduljon az ember, ha nem tartozik a harcosok közé
és nem elégedetlen, bár nem elégedett?

[...]

Hová forduljon az ember – ismétli megint az ismerős.

Borostás arca mintha látna, de a szeme semmit se néz, akár a halé.

Milyen gyöngye és bánatos!

És bánata mily alapos, erős!

[...]

Nézd! Szólnék, de mit is mondjak?

Meghallgat, de legbelül egy öregre figyel,

ki szomorúan mosolyogva őszi esőben

lebontott hajjal bolyong,

hűvös szelét már én is érzem s megrendülök.

A hideg kályhán csörömpöl, guggol a gond.

6. Utassy József: Szélkiáltó // Nagy Gáspár: Félelmen túli ...

(*Az echós vers – egy aláfestő dallam alatt a Fiú ismétli az Öreg által recitált sorokat - és a rövid ars poetica készíti elő az egyik központi dalt*)

Jaj, ne hagyjatok magamra,
Jaj, ne hagyjatok magamra,
Ne száműzzetek a dalba,
Ne száműzzetek a dalba:
Jaj, ne hagyjatok magamra!

Furcsa tömlőc ám az ének,
Furcsa tömlőc ám az ének,
Rabja vagy, de mégse véd meg,
Rabja vagy, de mégse véd meg:
Furcsa tömlőc ám az ének.

Engemet ha árván hagytok,
Engemet, ha árván hagytok,
Ti is egyedül maradtok,
Ti is egyedül maradtok:
Engemet, ha árván hagytok.

[...]

(*A Fiú mondja lelkesülten a két versszakot, az Öreg közben a Corvin-köziek c. dal akkordjait bontja*)

Hogy fényesednek az éjszakák!
amint élesednek a kések,
de a félelmes penge-arzenált
kicsorbíthatja az ENEK !

Aki a félelmen túli tartomány
dalokra elszánt kölyke,
jól tudja miért e földi ágy
s miért a csillagok – fölötte.

7. Cseh Tamás: Corvin köziek (A)

(*A könyvekre téve 10 portré vár arra, hogy a három részre tagolt Cseh Tamás-ballada éneklése közben láthatóvá váljék, megmutatkozzon egy-egy arc az énekből, elfoglalja helyét a barikádon a Mozaik és Apáczai Kiadós könyvek, testes lexikonok között. A Fiú a dalrészletek alatt fordít meg három-négy portrét és gyűjt mécsest mellettük. Az aláhúzott sorokat a Fiú mondja. A **dőlt betűvel** írtakat pedig prózában ismétli.)*

Nem gondoltam, hogy életemben
még eszembe jut,
tisztán látom olykor mégis a szomszéd
nagyfiút,
szombat este jött ivás után,
s félrehúzott: van egy balladám.

Nem gondoltam, hogy életemben
még eszembe jut,
mégis hallom bort susogva a szomszéd
nagyfiút,
azt susogja: Corvin köziek,
s félrenéz, a lakók közül melyik hallja meg.

A Corvin közben összegyűltek rég a nagyfiúk,
fegyvert fogtak egy-kétszázan,
nem volt más kiút,
ők voltak a Corvin köziek,
s félrenézett, hogy ki hallja meg.

Fegyvert fogtak, régen egyszer mind
a nagyfiúk,
s összegyűltek Corvin közben,
nem volt más kiút,
árvák voltak, úgy, mint te meg én,
senkik voltak, úgy, mint te meg én.

Ők voltak, ők voltak, ők voltak, ők voltak,
ők voltak, ők voltak, Ők voltak, ők.
Tűzben és rongyokban, árván és boldogan, névtelen, kénytelen Istenszem előtt.

8. Ady Endre: A Tűz márciusa

(A Fíú - az Őreg dalára reagálva – át-átlényegül Corvin közí szereplővé...vagy mai versmondóvá ... történelemtanárrá ... időtlen ostorozóvá, ködszurkálóvá ... A választott szövegek korokon átívelő időtlensége, aktualizálhatósága erre lehetőséget ad.)

Testvéreim, nincs nemigaz szavatok
S százszor többet merhettek, minthogy mertek.
Békésebb, szebb, jobb, vidámabb, boldogabb
Életre váltott jussa nem volt soha,
Mint mai, bús, magyar, ifju embernek.

Úgy nézzetek szét, hogy ma még semmi sincs,
Csak majmolás, ál-úrság és gaz bírság
S mégis, lám, ti vagytok a fiatalok
S mégis, sír-mélyről látom sikereitek:
Holnap talán könnyebb lesz a mártírság.

Búsabb az ifjú magyarnál nem lehet,
Mert él basák és buták közepette,
Mert hiába lett acélból itt a szív,
Szép emberszívként szikrázni ha akar:
A honi rozsdá megfogta, megette.

De Tűz és Tűz, én ifjú testvéreim,
Jaj, a Tüzet ne hagyjátok kihalni,
Az Élet szent okokból élni akar
S ha Magyarországra dob ki valakit,
Annak százszorta inkább kell akarni.

9. Cseh Tamás: Corvin köziek (B)

Rongy az élet, csak azt tudták,
s nincsen más kiút,
csak összegyűlni Corvin közbe,
s lenni nagyfiúk.
Isten szeme rajtuk épp megállt,
fegyvert fogtak, kezdeni a bált.

Rátámadtak Corvin-közre tankok,, fegyverek,

- úgy súgta a szomszéd fiú, más
ne hallja meg -
rájuk támadt az egész világ,
árvák itt nem kezdhetik a bált.

Isten szeme mivel éppen rajtuk megakadt,
visszalóttek s meggyújtották mind a tankokat.
Ruszkai árvák égtek fáklyaként,
rongyok ők is: megtudták a tényt.

Corvin közben énekeltek mind a nagyfiúk.
Isten szeme rájuk akad, aztán tovafut,
másutt keres rongylángra valót,
máshol gyújtja embert és a szót.

Mert ők voltak, ők voltak, ők voltak, ők voltak,
ők voltak, ők voltak, Ők,
tűzben és rongyokban, árván és boldogan,

névtelen,
kénytelen Istenszem előtt.

10. Bella István: Csak aki olyan fiatal

Csak aki olyan fiatal,
Hogy testétől meggyullad inge,
Tetteinek is szárnya van,
És tüzes nyílként elrepülne,

Csak aki olyan tiszta már,
Hogy a levegőn átverődik,
Hús évén, táltos paripán
Rugaszkodik tágas mezőkhöz,

Az érzi csak, micsoda súlyos
Ragyogás forr a mellkasunkhoz,
Milyen óriás szerelemmel

Szül minket naponta ezerszer
Szebbnek, merészebbnek a század:
Hogy elfogadhasson fiának.

11. Pinczési Judit: Menetelők + Az egyetemisták 16 pontjának részletei

(Az Öregé a lírai emlékezés, a Fiú röplapokkal jár be egy utat a nézők között, s úgy applikálja a Pinczési-versbe a forradalmi téziseket.)

A menetelők, mikor égzengések után
kicsavarják ingükből az esőcseppeket - felismerik egymást.
A menetelők meztelen mellel állnak,
ereik jelvénye átüt a csontjukon.

„ A kormány alakuljon át Nagy Imre vezetésével ! „

„ Emlékszem. Emlékszel? „
A menetelők megmutatják, hol van a seb, hol van a forradás.

„ Legyenek szabad és demokratikus választások ! „

A menetelők álmukban végigmennek vágyaik udvarán.
Mindig ugyanaz a fény, mindig ugyanaz a szélroham, mindig ugyanaz a faszor.

„ Egymás belügyeibe való be nem avatkozás elvén álló, valamint gazdaságilag és politikailag teljesen egyenrangú magyar – szovjet barátságot

A menetelők ünnepet látnak.
A menetelők törvényt ülnek.
A menetelők átcserélik vasárnap
az utcaneveket.

(Erre a végszóra helyezi el a Fiú jobb oldalán a Corvin köz – utcanévtáblát)

„ Március 15-e és október 6-a legyen legnagyobb nemzeti ünnepünk! „
„ Teljes vélemény- és sajtószabadságot ! „

12. Cseh Tamás: Corvin köziek (C)

Újabb tankok jöttek - súgta szomszéd
nagyfiú,
lőtt árvára újabb árva, folyt a háború,
és a világ sose tudja meg,
kik voltak a Corvin-köziek.

Éppen Isten szeme előtt felbukkantak ők,
lángragyújtva rájuk nézett, lángjuk egyre nőtt,
meghaltak és egy se tudja meg,
kik voltak a Corvin-köziek.

Szombat este fülbe súgta ezt a balladát,
szomszéd fiú s eltántorgott és így szólt anyánk:
rongyos ember mind rosszat tanít,
gyertek enni most szokás szerint.

Rongyok égnek, lángjuk égig csap és lezuhan,
- ezt a képet látom ismét, szombat este van,
rongyos Isten, öreg rongyszedő,
Corvin köz, te árva temető,
rongyos Isten, öreg rongyszedő,
Corvin köz, te árva temető.

(A Corvin köz ballada utolsó refrénje alatt - hittel teli cressendoval egyszerre szól az öreg által énekelt refrén és a motívummá erősödő Ady versszak: „Csak akkor születtek nagy dolgok ... „ Épp kétszer mondható el a refrén alatt. Az utolsó erős akkord után az Öreg tovább füttyüli halkán a dallamot, a Fiú a Bella-vers mondása közben megy át a könyves pulthoz a Szabó Lőrinc-kötetért.)

Ők voltak, ők voltak, ők voltak, ők voltak,
ők voltak, ők voltak, Ők,
tűzben és rongyokban, árván és boldogan,
névtelen,
kénytelen Istenszem előtt

13. Bella István: Ég és búzavirág

Hogy lehet az, hogy aki maga volt a szabadság, az is elpusztul egyszer,
Hogy lehet az, hogy aki szerelem s ifjúság lett,
Azt is elérte a golyó?!
Jöttetek sárosan, fáradtan kölyök-katonák,
Szátokban véres virág volt a dal, véres fűcsomó kezetekben.
Ki számolta össze az elesett szerelmeket?
Fehér csontotok áll őrt minden nap főterén,
Minden éj mellkasában.

Én nem állítok nektek emlékművet katonák.
Fémbe és vasbetonba nem szorítom az arcot.
Kőbe, fehér cementbe nem sulykolom a mellet.

Búzával vetem be sírokat, szőke rozssal.
Hadd harmonikázzon melleteken örökre a szél,
Hadd muzsikáljon a rozs,
Hadd nevéssen örökre szemetek szabadon:
Az ég és a búzavirág.

(A Fiú végszóra odaadja az Öregnek a Szabó Lőrinc prózai munkái tartalmazó kötetet, leül az ő oldalán egy padra. Az Öreg a kötetből olvassa – ma is aktualizálható kordokumentumként a szöveget.)

14. Szabó Lőrinc: Ima a jövőért (1956. október 31.)

Magyarország felszabadult. Hadd kérdezzem azonban, magamtól és mindenkitől: igazán felszabadult-e? Felszabadult-e a további lidércnyomás lehetőségétől, felszabadult-e a megismétlődés veszélyétől? Amit a magyarság most művelt azt nyolc napon át lángoló glóriaként csavarta maga körül a földgolyó, glóriaként, amelyben soha ki nem hűl a visszanyert tisztelet, a szeretet és a csodálat. Sehol a szabad világban. Ész, erő és minden szent akarat fogjon össze és őrizze és emelje végső diadalra céljainkat, az igazság, az okosság és az életképes haladás munkálását abban a másik feladatban, mi most következik: az új, az igazi országépítésben...

(Az utolsó szó után a dialogizálásra épülő szerkezet úgy folytatódik tovább, hogy a Fiú „Emlékezz Öreg! „ kezdéssel felidézi a híres Illyés-vers elejét, az Öreg pedig - szinte közbe vágva – „Tudod, Fiú!” megszólítással elkezd mondani a – legfőképpen a maivá hangolás szándékával beillesztett – parafrázist. Annak középső részét a Fiú mondja.)

15. Illyés Gyula: Egy mondat a zsarnokságról / Török László Dafti: Egy mondat a válságról

(Fiú)

Hol zsarnokság van,
ott zsarnokság van
nemcsak a puskacsőben,
nemcsak a börtönökben,

nemcsak a vallató szobákban,
nemcsak az éjszakában

kiáltó ór szavában,
ott zsarnokság van

nemcsak a füst-sötéten
lobogó vádbeszédben,
beismerésben,
rabok fal-morse-jében,

nemcsak a bíró hűvös
ítéletében: bűnös!
ott zsarnokság van
nemcsak a katonásan

[...]

(*Öreg*)
Hol válság van,
ott válság van,
nemcsak a statisztikában,
nemcsak az állam számtanában,

az mindenütt ott van,
a kimért szólamokban,
a hitelre kimért hazában,
a szép rend széteső mértanában,

hol válság van,
ott válság van,

s nemcsak úgy általában,
- ó, ne higgy a szónok áldalában -
ott van az erdők lélegzetében,
a folyók asztmarohamában,

a holnapot emésztő mában,
a ciánt kortyoló Tiszában,
a költőt ringató Dunában,
az a válság ott van

a felnőtt motyogta
„nem tudom, ma mit tegyek”-ben,
s a gyereket bolygató
neurotranszmitterekben,

a tanár fáradó optimizmusában,
a diákok dőre diadalában,
a hetykeségben - ugyan mér' tanuljak -,
a leckévé kövülő vértanúknban,

(*Fiú*)

és válság gajdol a pártoperettekben,
ahol mindig ráadás van,
doktor Hajmási Péter is licitál
a karneváli szóleárazásban,

hol válság van, ott válság van
az okozatban és az okban,
ott van és hizlalja magát műszakká
züllött házasságokban,

ott van a Himnusz akkordjaiban,
a zászlólobogásban,
a megbilincselte ünnepekben
„az égisérő rácsban”,

abban, ahogy az aljasság
a B-közép dalába olvad,
s ahogy egyre kevesebben érzik
e dalt alávalónak,

abban, ahogy himnusszá
dicsőül megannyi médiadal,
s abban, ahogy már nem legyintesz:
micsoda hamis, tré diadal,

(*Öreg*)

ott van abban, ahogy kilúgozódik,
mi szép a dalolásban,
s ott van a sokakat dermesztő
elcélaltanodásban,

s abban, ahogy a gyerekek
nem a fűben hemperegnek,
lusta fáraói lettek
shifteknek, entereknek,

ott van a tékozló fiúk lelkében
kongó, elvarrt gyónásokban,
s a tétova maradások mélyén
zsongó elvagyódásokban,

ott van a mindenség szövetében,
a *semmi ágán* is ott vacog,
és abban az esendőségben, ahogy
megszületett e mondatom.

(*A Fiu ott üldögél szinte az Öreg mellett egy padon. Végzőra felemel egy ott hagyott, elvesztett okos telefont, nyomkodni kezdi, félhangosan majd egyre hangosabban olvassa az angol kifejezéseket és megrökönyödve mutatja az Öregnek is. „Te, Öreg, mik ezek?!” Az Öreg – mintegy válaszként – feláll, és a műsor felvállaltan legprovokatívabb dalaként elénekli az újabb Cseh Tamás számot. A Fiu visszamegy a könyvei közé és néha félhangosan, elképedve ismételteti az angol kifejezéseket: „ Jumping Fruits; GTA-5; Counter strike; World of tanks; Ultra street fighter...”)*

16. Cseh Tamás: Születtem Magyarországon

Születtem Magyarországon,
Hetvenhét éves vagyok,
fejemben összekeveredtek
féldecik, s kormányzatok,

neveltek hazaszeretetre,
hittem az Istenben is.
Harcoltam két háborúban,
túléltem az Istenbe is.

Elhagytam kérném vagy harminckilenc asszonyt,
s vagy kétannyi elhagyott,
tankcsapdába hugyoztam, ettem lötetemet
és mégis itt vagyok.

Fejemben egy verkli jár,
mely verkli így muzsikál:
túléltem mindeneket,
féldecis rezsimeket,

egy magyar túlélő,
címetes vitézlő
tönkrement lábain,
de áll önök előtt.

Fiamból idegbeteg lett,
nem bírta a váltásokat
és elnézem az unokámat,
látom, hogy gyöngé alak,

hogyan lesznek ezek túlélők,
valami itt korcsosul,
kérdelném, hogy száz év múlva:
ki tud majd itt magyarul?

És ahogy magukat nézem,
egyik sem betonkemény,
hát elszállnak az első szélre,
mi lesz így, kérdezem én?

Fejemben egy verkli jár,
mely verkli így muzsikál:
túléltem mindeneket,
féldecis rezsimeket,

egy magyar túlélő,
címzetes vitézlő
tönkrement lábain,
de áll önök előtt.

17. Ady Endre: A Tűz csiholója

(Az Öreg tovább akkordozgat, a Fiú pedig elkezdi bibelődni a bal oldalon látható valamivel, ami az első pillanattól a térkompozíció része. Leleplez egy életnagyságú képet, amely a mai fiatalok vizuális nyelvéhez közelálló graffiti-technikával készült s akár a városkép része is lehetne. Egy ego-pólós, farmeres, sportcipős Ludas Matyit ábrázol. Felfogásunk szerint: egy forradalmárt. Így mutat rá a motívum-vers töredéke és így utal előre a Kispál-dalra. Minden NAT-okban tananyagként szereplő Matyinak nincs arca. Vásári fotóra vár? Sorsvállalókra? A Fiú a kép leleplezése közben mondja a verset, majd átmegy az Öreg oldalára és a falra egy puská lerajzolása mellett felírja: FORR A DAL MÁR. Az Öreg közben a záró dal éneklésébe kezd.)

Csak akkor születtek nagy dolgok,
Ha bátrak voltak, akik mertek
S ha százszor tudtak bátrak lenni,
Százszor bátrak és viharvertek.

Az első emberi bátorság
Áldassék: a Tűz csiholója,
Aki az ismeretlen lángra
Úgy nézett, mint jogos adóra.

Ez a világ nem testálódott
Tegnaphoz húzó, rongy pulyáknak:
Legkülömb ember, aki bátor
S csak egy külömb van, aki: bátrabb.

18. Kispál és a Borz: Forradalmár

(Ez igazából a „finálé”, amelyet megelőzött egy beavatás. Az iskola minden osztályában elmondtuk megmutattuk, tudatosítottuk, hogy az utolsó dal utolsó sorát sokszor fogjuk énekelni, s aki úgy gondolja, másik „egyetlen forradalmárként” álljon fel és énekelje velünk együtt. A dal legutolsó sorát tehát, középen állva, szinte végtelenítve énekli az Öreg és a Fiú.

Várják, hogy - az előzetes „beavatás” jegyében - hányan állnak fel, hányan éneklik velük a sort. Nyitott vég!! Lehet, hogy senki nem száll be, lehet, hogy az egész nézőközönség állva énekli az utolsó sort, így válik, válhat az lelkesült paradoxonná. De hát: „bátrak voltak, akik mertek!”

Bármilyen történjék az utolsó szó jogán, annak dallamával, hanglejtésével lezárhatónak lesz a mondandónk. A megemlékezést záró Himnusz közös(!) eléneklésénél – no play back! – bizonyára mindenki állni fog...)

Kilöktek az útra, az autó rám dudált.
Néztem, mint alma nélkül a szelíd almafák.
A házak falaira puskát rajzoltam,
Az egyetlen forradalmár vagyok a városban.

Most puska a vállamon, a lovam felnyerít.
Esténként eszem meg a kihűlt reggelit.
Szeretem az embereket, de ők engem jobban,
Az egyetlen forradalmár vagyok a városban.

S mivel forradalmár minden városban kell,
Nekem meg ez a város nagyon megfelel.
Az autók elé az útra vetem magam,
//:Az egyetlen forradalmár vagyok a városban.://

19. Himnusz (közös énekelve)

V É G E